

<https://doi.org/10.31891/PT-2025-3-18>

УДК 159.923:614.25

Андрій ДЕДУРА

здобувач PhD,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

<https://orcid.org/0009-0000-1724-0682>

e-mail: andriy.demura@udpu.edu.ua

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСІВ ВИБУДОВУВАННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ІНТЕГРОВАНОСТІ У ЗАРУБІЖНІЙ ПСИХОЛОГІЇ

У статті проаналізовано доробки провідних зарубіжних психологів щодо вибудовування особистісної інтегрованості. Воно описано авторами через процеси подолання криз, самопізнання, задоволення екзистенційних потреб, особистісного зростання, досягнення самоактуалізації, розвитку низки здібностей, у т. ч. творчих. Аналізуючи дослідження процесу досягнення особистісної інтегрованості, загальним є те, що цей процес є способом подолання загроз втрати особистісної інтегрованості або досягнення більш високих станів, а не є самою метою. Процеси вибудовування особистісної інтегрованості виокремлено у групи: чинники, що створюють загрози особистісній інтегрованості; способи досягнення особистісної інтегрованості; дослідження процесів, де досягнення особистісної інтегрованості є засобом для досягнення більш високих цілей.

Ключові слова: особистісна інтегрованість; процеси подолання криз; самопізнання; задоволення екзистенційних потреб; особистісне зростання; досягнення самоактуалізації; розвиток здібностей.

Andriy DEMURA

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

RESEARCH ON THE PROCESSES OF BUILDING PERSONAL INTEGRITY IN FOREIGN PSYCHOLOGY

The article analyses the works of leading foreign psychologists on building personal integrity. Analyzing research on the process of achieving personal integration, the general idea is that this process is a way to overcome threats of losing personal integration or achieving higher states, and is not a goal in itself. The authors describe it through the processes of overcoming crises, self-knowledge, satisfying existential needs, personal growth, achieving self-actualisation, and developing a range of abilities, including creative ones. When analysing research on the process of achieving personal integration, it is common that this process is a way to overcome threats to personal integration or achieve higher states, rather than being the goal itself.

In the process of researching the processes of building personal integration, the following groups have been identified: factors that pose threats to personal integration; ways to achieve personal integration; research into processes where achieving personal integration is a means to achieve higher goals. Factors that pose a threat to personal integrity can be divided into the following categories: individual, collective and professional.

Ways to build and maintain personal integrity can be considered in two aspects: substantive change in the content of values and integrative work of the personality to restructure

the elements of the value system. Integrity in terms of identity support is a process that ensures the achievement of internal consistency between values and between values and human actions. The success of the integration process creates a stable state of internal consistency – this is personal integrity itself. And the stable reproduction and maintenance of the state of integrity develops into a property, a quality of personality, which can be appropriately called a personality trait.

Keywords: personal integrity; crisis management processes; self-awareness; satisfaction of existential needs; personal growth; self-actualisation; development of abilities.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Дослідження процесів вибудовування особистісної інтегрованості можна виокремити у групи: чинники, що створюють загрози особистісній інтегрованості; способи досягнення особистісної інтегрованості; дослідження процесів, де досягнення особистісної інтегрованості є засобом для досягнення більш високих цілей. Чинники, що створюють загрозу для особистісної інтегрованості, умовно можна розділити на категорії: індивідуальні, колективні та професійні.

Аналіз досліджень та публікацій

Е. Еріксон, Дж. Марсія, Д. Маттесон, Дж. Колеман, А. Ватерман та інші вчені описують розвиток ідентичності через проходження криз протягом певного періоду життя [6]. Дж. Мід описав формування ідентичності від неусвідомленої ідентичності до усвідомленої, через аспекти «I» і «me» [1]. Деперсоналізація особистості, як процес «самостереотипізації», згідно з теорією біполярного континууму, Дж. Тернера [10]. Спотворені уявлення про себе, що не відповідають дійсності, через що у людини може розвинутися невроз [9].

Формулювання цілей статті

Мета статті – аналіз доробків провідних зарубіжних психологів щодо вибудовування особистісної інтегрованості.

Виклад основного матеріалу

Аналізуючи чинники, що створюють загрози для особистісної інтегрованості, можна зазначити, що у цілому загрозою для особистості є те, що зміст (ідентичність) піддається сумніву, оскільки різні елементи (змістовно) є не узгодженими між собою – порушена інтегрованість системи. Таким чином, порушено і змістовне наповнення елементів, і їхня узгодженість між собою.

Колективні чинники загроз для особистісної інтегрованості. Настання епохи постмодерну та її складових – інформаційної

економіки, глобальної політики, наукового прогресу. Технологічні спеціалізації, моральна безвідповідальність, глобальні комунікації, ядерна загроза, переоцінка ролі статі, експерименти із генними кодами створюють умови для паніки з приводу ідентичності, в якій сучасна людина може втратити не лише власні соціальні, але і біологічні видові властивості.

Сучасні засоби масової інформації. Вони не лише дозволяють людині відчувати власний зв'язок з усім світом, вони забезпечують її потоками інформації, лише невелика частина якої є для неї затребуваною і потрібною. Сучасна людина тоне у цих інформаційних потоках, не в змозі обробити їх і відокремити головне. Головним орієнтиром для ідентифікації обивателя стають нав'язані йому стандарти життя, що демонструються у рекламі, де на перший план виходить «людина економічна» і ідентифікація відбувається за принципом «я є те, що я споживаю». Тиражування стереотипів і помилок (оскільки відсутня як така цензура) призводить до бездумного прийняття населенням стереотипів, шаблонів поведінки, і знімає необхідність пізнавальної діяльності власного «Я». ЗМІ нерідко нівелюють цінність приватного життя людини, виставляючи напоказ громадськості історії із життя «зірок» і заодно активно запрошуючи стати «зірками» «простих людей» у різних реаліті-шоу. Таким чином, відбувається відчуження від індивіда його власного приватного життя, принаймні, в його традиційному розумінні.

Стирання кордонів між країнами і культурами, що призвело до взаємопроникнення культур, безперервного обміну культурними цінностями і здатності до миттєвого поширення інформації з одного кінця світу в інший. У підсумку людина, хоче вона того чи ні, стає «громадянином світу», і, перебуваючи у власному культурному середовищі, продовжує постійно відчувати соціокультурні впливи ззовні, які впливають на формування її самості.

Наявність у суспільстві глобальної соціальної кризи, важливим чинником якої є часта зміна політичних лідерів, в результаті чого у суспільства зникає довіра до будь-кого з них. Це особливо актуально для країн пострадянського простору, оскільки вносить дестабілізацію в особистісну інтегрованість.

Зростання усвідомлення екологічної відповідальності. Людина починає особливо гостро відчувати можливість «кінця світу» при власній безпосередній причетності до нього. Вперше за історію людства людина починає усвідомлювати можливість того, що «кінець світу» може стати справою її власних рук, а зовсім не божественного провидіння або космічної події. З'являються нові цінності у репертуарі

цінностей людини, щоналежать до того переживання, що вона «залишить після себе» в екологічному аспекті. Такі цінності можуть створювати конфлікт із вже звичною споживчою поведінкою людини щодо природи і ресурсів, і для особистісної інтеграції необхідна зміна поведінки.

Професійні чинники загроз особистісної інтегрованості. Виявлено низку професійних стресорів із переліком стресових ситуацій. Розглянуті стресори несуть загрозу особистісній інтегрованості особистості, тим що створюють конфлікт між професійними та індивідуальними цінностями. У табл. 1 перераховані основні стресові ситуації, властиві роботі керівника.

Таблиця 1

Професійні стресові ситуації у групі керівників

Професійні стресові ситуації	Частота, %
Конфлікти і проблеми з іншими організаціями	27,4
Господарсько-побутові проблеми підприємства	17,7
Конфлікт з вищестоячим керівництвом	13,6
Проблеми з контролюючими органами (податкова і інспекція, аудит, атестація та ін.)	13,8
Нещасний випадок на виробництві	9,9
Звільнення співробітників і себе (необхідність звільнити чи звільнення за власним бажанням)	6,8
Форс-мажор	10,8

Найчастішими названі конфлікти і проблеми з іншими організаціями, господарсько-побутові проблеми підприємства, конфлікт із вищим керівництвом, проблеми із контролюючими органами. Найсильнішими названі такі ситуації, як нещасний випадок на виробництві, звільнення власне і співробітників. Описані стресори, з одного боку, ставлять під загрозу діяльність підприємства, з іншого боку, ставлять під загрозу компетентність керівника, його професійну кваліфікацію, породжуючи тим самим навантаження на особистість керівника. Описані професійні чинники, поєднуючись із перерахованими вище індивідуальними та колективними, створюють навантаження на особистість керівника, яке є набагато вищим, ніж у пересічного співробітника.

Способи, що дозволяють вибудовувати і підтримувати особистісну інтегрованість, може бути розглянуто у двох аспектах: змістовна зміна наповнення цінностей та інтегруюча робота особистості із переструктурування елементів системи цінностей.

Подолання криз ідентичності. Інтегрованість в аспекті підтримки ідентичності – це процес, що забезпечує досягнення стану внутрішньої узгодженості цінностей між собою, і цінностей із діями

людини. Успіх процесу інтеграції породжує стійкий стан внутрішньої узгодженості – це і є власне особистісна інтегрованість. А вже стійке відтворення і підтримка стану інтегрованості переростає у властивість, якість особистості, яку доречно називати рисою особистості.

Інтегруюча робота его. Доречно звернутися до стадій розвитку его за Д. Левінджером. Розвиток его позиціонується як розвиток характеру, має вікову періодизацію. Викликають інтерес дві вищі стадії: автономна та інтегруюча, що перегукуються по суті із самоактуалізацією за А. Маслоу [8].

«Повноцінно функціонуюча людина». У психологічній терапії К. Роджерса описано основні стадії досягнення повноцінно функціонуючої людини: блокади досвіду, відстороненості досвіду, об'єктивізації досвіду, прориву блокади досвіду, плинності та внутрішньої діалогічності досвіду, повноцінного досвіду переживань, я як процесу досвіду. Основні ефекти: звільнення почуттів, самоприйняття та ін. [9].

Задоволення екзистенційних потреб. Описана Е. Фроммом одна з екзистенційних потреб – потреба у системі цінностей. Людина потребує певної маршрутною карти, системи поглядів і цінностей, що допомагає орієнтуватися у цьому світі [2].

Таблиця 2

Людські потреби за Е.Фроммом

Потреба	Негативні складові	Позитивні складові
Встановлення зв'язків	Підкорення або влада	Любов
Подолання себе	Руйнування	Творення, творчість
Укоріненість у світі	Фіксація	Цілісність
Самоотождження	Приналежність до групи	Індивідуальність
Система цінностей	Ірраціональні цілі	Раціональні цілі

Самоефективність. А. Бандура визначає самоефективність як переконаність людини щодо її здатності керувати подіями, що впливають на її життя [4].

Розвиток творчої особистості. У 50-60-х роках минулого століття Ф. Баррон проводив новаторські дослідження високо креативних людей, які містили процедури тестування і проведення глибинних інтерв'ю із письменниками, архітекторами, дослідниками, вченими і математиками. В результаті цих досліджень він визначив такі ключові характеристики високотворчої особистості: Космологічне звернення (commitment). Ф. Баррон відзначав, що творчі люди мають одну відмінну рису: це потужний мотив для створення сенсу і

закріплення тих смислів, які особистість відкрила у світі і у власному ставленні до світу.

Інтуїція. Творчі люди мають високий рівень інтуїції, пов'язаної із деяким ступенем інтроверсії. Перевага складності. Ф. Баррон стверджував, що творчі суб'єкти прагнули знайти спосіб знаходження у достатньо складних речах простого порядку. Це щось на зразок визначення елегантності у математичному поясненні. Те саме стосується творів мистецтва. Так, часто кінцевий продукт або пояснення виглядають дивно простими, хоча засновані на надзвичайно складному субстраті емпіричних або індивідуальних спостережень. Їхній Всесвіт, таким чином, є більш складним, і, крім того, вони зазвичай ведуть більш складне життя, шукають напругу та отримують задоволення при її розрядці. Творчі люди люблять речі заплутані, невпорядковані, неоднозначні і асиметричні, але у той же час вони мають сильне прагнення впорядкувати їх і визначити для усього світу [5].

Інтеграція дихотомій. Ф. Баррон стверджував, що творчі люди використовують цілісний підхід до антиномій, полярностей або опозицій. Творчі особистості здатні одночасно поєднувати безліч протилежностей у своєму психічному житті. Вони можуть бути одночасно наївними і добре обізнаними, легко примиряти примітивний символізм і сувору логіку, можуть бути високо дисциплінованими і настільки ж вільними, поєднувати в собі маскуліність і фемінність. Творча особистість одночасно є більш примітивною і більш культурною, більш деструктивною і більш конструктивною, більш божевільною і здоровою, ніж середня людина.

Високий рівень сили его. Ф. Баррон розробив Шкалу сили его, яка визначала позитивні аспекти функціонування і психологічного благополуччя особистості. Він стверджував, що творчі люди демонструють достатньо високі показники невротичності, але, одночасно і високий рівень сили его, що дозволяє їм успішно протистояти невдачам і позбавленням. Творчим особистостям також притаманні: незалежність суджень, здатність йти проти течії, готовність йти на ризик, підприємливість і мужність присвятити себе діяльності, яка відіграє важливу роль в їхньому житті. Ф. Баррон вважав, що творчі люди відрізняються особливою спостережливістю і вони, набагато більше, ніж інші люди, здатні більш точно оцінювати спостережуване (говорити собі правду). Дослідження Ф. Баррона допомогли розкрити глибинні взаємозв'язки між творчістю та особистісним успіхом.

Проактивна поведінка. Д. Оллпорт описав основні риси зрілої особистості [3]. Одним із засобів подолання професійних загроз особистісної інтегрованості є індивідуальні якості лідера. Р. Розен

провів велике дослідження у галузі лідерства і виокремив вісім принципів, яких повинні дотримуватися лідери, якщо вони хочуть переконати людей слідувати за ними. Це бачення, довіра, участь, навчання, різноманітність, креативність, цілісність і суспільність. Під навчанням мається на увазі, що лідерам потрібно дуже добре розуміти самих себе. Вони повинні знати свої сильні і слабкі сторони, що вимагає постійного спостереження за собою, також вони повинні пристосовуватися до нових обставин. Точно так само і з організацією. Вона повинна постійно оновлюватися, а лідери повинні заохочувати своїх людей до того, щоб вони підвищували кваліфікацію. Під цілісністю автор має на увазі, що лідер повинен відстоювати щось. Як громадянин та особистість він знає, що важливо в житті, і діє відповідно до власних принципів. Кожен мудрий лідер має моральний компас, відчуття «правильного» і «неправильного» [7].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Вибудовування особистісної інтегрованості описано авторами через процеси подолання криз, самопізнання, задоволення екзистенційних потреб, особистісного зростання, досягнення самоактуалізації, розвитку низки здібностей, у тому числі творчих. Аналізуючи дослідження процесу досягнення особистісної інтегрованості, загальним є те, що цей процес є способом подолання загроз втрати особистісної інтегрованості або досягнення більш високих станів, а не є самою метою.

Література

1. Мід Дж. Г. Дух, самість і суспільство. З точки зору соціального біхевіориста. К. : Український Центр духовної культури, 2000. 416 с.
2. Фромм Е. (2020). Мати чи бути. Київ : Український письменник. 226 с.
3. Allport G. W. (1938). Personality. A psychological interpretation. N.Y., Holt. 588 p.
4. Bandura A. (1997). Self-efficacy: The exercise of control. New York : W.H. Freeman and Company. 604 p.
5. Barron F. (1958). The Psychology of Imagination. Scientific American. Sept. P. 28-44.
6. Erikson E. (1994). Identity and the Life Cycle. W. W. Norton & Company. 192 p.
7. Stogdill R. (1974). Handbook of Leadership: a survey of theory

and research. New York : Free Press. 613 p.

8. Maslow A. H. (1954). Motivation and personality. N.Y. : Harper. 411 p.

9. Rogers C. R. (1942). Counseling and psychotherapy; newer concepts in practice. Houghton Mifflin. 450 p.

10. Turner J. H. Macrodynamics: Toward a theory on the organization of human populations. New Brunswick, NJ : Rutgers University Press, 1985. 242 p.

References

1. Mid Dzh. G. Duh, samist' i suspil'stvo. Z tochky zoru social'nogo biheviorysta. K.: Ukrai'ns'kyj Centr duhovnoi' kul'tury, 2000. 416 s.

2. Fromm E. (2020). Maty chy buty. Kyi'v: Ukrai'ns'kyj pys'mennyk. 226 s.

3. Allport G. W. (1938). Personality. A psychological interpretation. N.Y., Holt. 588 p.

4. Bandura A. (1997). Self-efficacy: The exercise of control. New York: W.H. Freeman and Company. 604 p.

5. Barron F. (1958). The Psychology of Imaginatio. Scientific American. Sept. P. 28-44.

6. Erikson E. (1994). Identity and the Life Cycle. W. W. Norton & Company. 192 p.

7. Stogdill R. (1974). Handbook of Leadership: a survey of theory and research. New York: Free Press. 613 p.

8. Maslow A. H. (1954). Motivation and personality. N.Y.: Harper. 411 p.

9. Rogers C. R. (1942). Counseling and psychotherapy; newer concepts in practice. Houghton Mifflin. 450 p.

10. Turner J. H. Macrodynamics: Toward a theory on the organization of human populations. New Brunswick, NJ: Rutgers University Press, 1985. 242 p.